

Jan Korzenny

Z działalności placówki polonistycznej w Ostrawie

Biuletyn Polonistyczny 31/5 (111), 152-159

1988

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

KRONIKA ZAGRANICZNA

Z DZIAŁALNOŚCI PLACÓWKI POLONISTYCZNEJ W OSTRAWIE

Polonistyka ostrawska, jedna z najliczniejszych w Czechosłowacji, nie była dotychczas prezentowana na łamach "Biuletynu Polonistycznego". Ponieważ jej narodziny wiążą się z powstaniem po drugiej wojnie nowego typu uczelni na terenie najbardziej uprzemysłowionego okręgu w Czechosłowacji, wydaje się słuszne podać kilka faktów z dziejów tej uczelni.

Zgodnie z ustawą z dnia 22 IV 1953 r. wszyscy nauczyciele ówczesnych szkół ośmioletnich musieli kształcić się w nowego typu uczelniach pedagogicznych. W związku z tym w r. 1953 powstaje Wyższa Szkoła Pedagogiczna w Opawie. Pierwotnie studia w Wyższej Szkole Pedagogicznej trwały dwa lata (zaoczne trzy). W pierwszych latach istnienia tej uczelni była to bardzo skromna placówka, posiadająca zaledwie trzy katedry (filologii, nauk społecznych oraz nauk przyrodniczych).

W 1959 r. Wyższe Szkoły Pedagogiczne uległy likwidacji, a wraz z nimi i dotychczasowe średnie szkoły pedagogiczne. Na ich miejsce powołano do życia nowe typy szkół wyższych, tzw. Instytuty Pedagogiczne z 4-letnim okresem studiów. Wówczas to z inicjatywy Komitetu Okręgowego Partii Instytut Pedagogiczny w Opawie został przeniesiony do Ostrawy i stał się jedną z największych placówek tego typu w Czechosłowacji.

W 1964 r. Wydział Pedagogiczny w Ostrawie, który powstał w drodze kilku reorganizacji z Instytutu Pedagogicznego stał

się samodzielną placówką, podporządkowaną bezpośrednio Ministerstwu Szkolnictwa, zaś dziekan Wydziału otrzymał prawa rektora. W 1967 r. studium trzyletnie przedłużono do lat czterech, a praktyka szkolna została zastąpiona nową formą studiów, która obowiązywała do 1980 r.

Począwszy od roku szkolnego 1977/78 dochodzi do zasadniczych przeobrażeń w zakresie dotychczasowych studiów nauczycielskich. W związku z nową reformą, czyli tzw. "Nowym projektem czechosłowackiego systemu nauczania i wychowania", studia na wydziałach pedagogicznych zmieniły swoją dotychczasową strukturę. Okres studiów nauczycielskich przedłużony został do pięciu lat dla nauczycieli stopnia wyższego szkół podstawowych oraz średnich, zaś dla nauczania początkowego do lat czterech.

Z tym wiąże się równocześnie zmiana kwalifikacji absolwentów, którzy po ukończeniu studiów wraz z obroną pracy dyplomowej zyskują prawo nauczania we wszystkich typach szkół średnich i podstawowych¹. Ten fakt zadecydował, iż Wydział Pedagogiczny w Ostrawie przestał być wyłącznie placówką regionalną i stał się wyższą uczelnią o znaczeniu ogólnokrajowym. Dotyczy to oczywiście tylko niektórych kierunków studiów. Na obecnym etapie Wydział Pedagogiczny w Ostrawie posiada 15 katedr, ponad 150 wykładowców prowadzących zajęcia dla ponad 1500 studentów studiów dziennych. Jest on równocześnie jedyną placówką w Czechosłowacji, kształcąca nauczycieli szkół podstawowych na terenie Śląska Cieszyńskiego, z polskim językiem wykładowym.

Warto podkreślić, iż czechosłowacki system studiów uniwersyteckich i wyższych uczelni pedagogicznych różni się znacznie od polskiego. Kandydaci na studia nauczycielskie wybierają dwa równorzędne kierunki. Liczba grup jest zróżnicowana i waha się od 15 do 25 na każdym roku. Polonistyka jako samodzielny kieru-

nek nie istnieje na żadnej z czeskich uczelni. W Ostrawie język polski można studiować co roku z wychowaniem plastycznym, wychowaniem muzycznym, historią, wychowaniem obywatelskim, geografiją.

Powstanie placówki polonistycznej w Ostrawie wiązało się ściśle z zapotrzebowaniem na nauczycieli polonistów dla szkół z polskim językiem wykładowym na terenie Śląska Cieszyńskiego. W pierwszym okresie na uczelni nie było stałych pracowników, a zajęcia z zakresu polonistyki prowadzili w ramach godzin zleconych pracownicy innych uczelni. Polonistyka wchodziła wówczas w skład Katedry Bohemistyki.

Z chwilą powstania w 1962 r. Katedry Języków Obcych polonistyka włączona została do niej jako samodzielna sekcja. W tym samym roku stanowisko kierownika Katedry obejmuje Jan Korzenny, prowadzący równocześnie zajęcia z zakresu literatury polskiej. W dwa lata później Daniel Karol Kadłubiec obejmuje zajęcia z zakresu językoznawstwa.

Studia polonistyczne do 1985 r. były w zasadzie identyczne z programami nauczania obowiązującymi studentów filologii czeskiej, z tym, że niektóre dyscypliny były uzupełniane o specyficzną problematykę związaną z potrzebami regionu i środowiska, do którego później wracali studenci.

Z początkiem lat 80-ych, z polecenia Ministerstwa Szkolnictwa (Czeskiego i Słowackiego) powstały tzw. Komisje przedmiotowe o charakterze ogólnokrajowym, które miały przygotować nowe programy nauczania, obowiązujące we wszystkich uczelniach w Czechosłowacji. Opracowanie tych nowych programów polonistycznych powierzono placówce ostrawskiej. Weszły one w życie w roku szkolnym 1985/86:

I. dla przyszłych nauczycieli wyższych klas szkół podstawowych i średnich prowadzone są wykłady i seminaria:

- fonetyka i fonologia
- wstęp do językoznawstwa
- wstęp do literaturoznawstwa
- zarys historii i kultury polskiej
- literatura dla dzieci i młodzieży
- historia literatury polskiej
- gramatyka języka polskiego
- dydaktyka języka i literatury
- polska literatura ludowa.

Ponadto prowadzone są:

- specjalistyczne seminaria językowe i literackie
- lektoraty języka polskiego

seminarium dyplomowe:

- stylistyka języka polskiego
- problemy kultury języka
- czesko-polskie stosunki literackie
- historia języka polskiego i dialektologii
- literatura światowa
- teoria i praktyka przekładu.

Nowy program obowiązuje obecnie studentów I i II roku. Lektoraty dla studentów, którzy ukończyli szkoły średnie z polskim językiem wykładowym, obejmują ćwiczenia z zakresu ogólnej kultury języka i słownictwa specjalistycznego, zaś dla studentów narodowości czeskiej odbywają się ćwiczenia obejmujące problematykę fonetyczną, morfologiczną, składniową i leksykalno-frazeologiczną. Na II roku organizowana jest kilkudniowa wycieczka naukowa oraz obowiązuje praktyka w szkołach, ponadto przewidywany jest semestralny pobyt w Polsce. W ramach kontaktów z Uniwersytetem Śląskim w ub. roku studenci I i II roku przebywali na dwutygodniowym kursie w Katowicach.

Liczba studentów przedstawia się następująco: rok I - 8, II - 8, III - 8. Od roku szkolnego 1985/86 przyjmuje się co-roczenie na kierunki: język polski - wychowanie plastyczne; język polski - wychowanie muzyczne; język polski - historia; język polski - nauka obywatelska.

Prace dyplomowe dotyczą w większości analizy prac pisemnych uczniów szkół podstawowych, języka prasy polskiej na terenie Czechosłowacji, onomastyki, folkloru dziecięcego, dialektologii, socjolingwistyki, języka folkloru narracyjnego, percepcji literatury polskiej w Czechosłowacji (w tym również dla dzieci i młodzieży), wzajemnych kontaktów literackich i kulturalnych, poloników na łamach periodyków czeskich, historii szkolnictwa polskiego na Śląsku Cieszyńskim, związków czesko-polskich po drugiej wojnie itp.

II. Studentów nauczania początkowego obowiązuje następujący program języka polskiego (jako języka ojczystego):

- język ojczysty
- dydaktyka języka ojczystego
- literatura dla dzieci i młodzieży oraz dydaktyka wychowania literackiego
- seminarium specjalistyczne z języka ojczystego.

Studentów - przyszłych nauczycieli szkół czeskich - obowiązują te same dyscypliny z języka czeskiego.

W Katedrze prowadzone są przewody doktorskie z różnych dziedzin językoznawstwa, teorii oraz historii literatury, a także z metodyki nauczania języka polskiego. Najczęściej podejmowano prace z zakresu folklorystyki, dialektologii, onomastyki, literatury regionalnej oraz literackich stosunków polsko-czeskich.

Stałymi pracownikami są doc. dr Karol Daniel Kadłubiec,

DrSc oraz doc. dr Jan Korzenny, CSc. Pierwszy prowadzi zajęcia z zakresu językoznawstwa i folklorystyki, drugi - z historii i teorii literatury. Zajęcia zlecone prowadzą: z zakresu językoznawstwa - mgr Aleksandra Niemiec (absolwentka UŚl.), z zakresu metodyki języka polskiego - lektor Jadwiga Palowska, z zakresu metodyki klas I-IV - Otokar Matuszek. W ostatnim czasie bardzo pożyteczną i nader istotną formą współpracy jest wymiana wykładowców z UŚl. Wynika ona z podpisania umowy międzyuczelnianej. Innym ośrodkiem polskim współpracującym z placówką ostrawską jest Instytut Badań Polonijnych w Krakowie. W ostrawskiej uczelni gościli: prof. prof. Danuta Buttler, Władysław Lubaś, Bronisław Wieczorkiewicz, doc. dr hab. doc. dr hab. Zbigniew Książczak, Andrzej Markowski, Cezary Piernikarski, Włodzimierz Wójcik i mgr Andrzej Spyt, zaś z czeskich placówek - doc. dr Jiří Damborský CSc i dr Edward Lotko.

Współpraca z UŚl. obejmuje wspólne tereny badawcze: czesko-polskie stosunki literackie, literaturę na Śląsku (czesko-polskie studia porównawcze), folklor robotniczy Śląska, kulturę ludową i jej funkcje w środowisku śląskim, problemy metodyki nauczania języka polskiego jako ojczystego, analizę stanu języka polskiego w szkołach średnich (badania porównawcze).

W latach poprzednich bardzo żywe były kontakty z Polonicum. Ostatnio wyraźnie osłabły, co odczuwa się przede wszystkim jako niedostatek najpotrzebniejszych materiałów z zakresu polonistyki. Zależy nam bardzo na bliższych kontaktach z Ośrodkiem Informacji i Kultury Polskiej w Pradze, jak również z Konsulatem Generalnym PRL w Ostrawie. Dążymy do tego, by stosunki te osiągnęły poziom minionych lat. W tej dziedzinie jest jeszcze wszystko do zrobienia.

Dorobek naukowy polonistów ostrawskich przedstawia się imponująco. Wyniki dotychczasowych badań zostały zawarte w pra-

cach "Bibliografie prací učitelů 1953-1958", Ostrava, PF 1968, ss. 206, oraz "Bibliografie pracovníků Pedagogické fakulty v Ostravě 1968-1981", Ostrava 1983, ss. 495.

Pracownicy naukowo-dydaktyczni uczestniczą od wielu lat w pracy społecznej, szczególnie w ramach Polskiego Związku Kultu-ralno-Oświatowego (PZKO), zrzeszającego około 24 tysięcy członków. I tak, doc. J. Korzenny jest przewodniczącym Polskiej Rady Edycyjnej przy wojewódzkim wydawnictwie Profil w Ostrawie, członkiem Komisji Szkolnej przy Zarządzie Głównym PZKO, doc. K.D. Kadłubiec od 1965 r. przewodniczy ruchliwej Sekcji Folklorystycznej przy ZG PZKO, od tego samego roku jest również prze-wodniczącym miejscowego koła PZKO w Czeskim Cieszynie-Mistrzo-wicach, udziela się również jako prelegent Związku. Obaj współ-pracują z Redakcją Polską Radia Ostrawskiego. Istotna jest tak-że pomoc Katedry dla nauczycieli szkół polskich na terenie cze-chosłowackiego Śląska Cieszyńskiego w postaci odczytów, pod-ręczników, materiałów metodycznych, których autorami są polo-niści ostrawscy, współpracujący ściśle z Okręgowym Ośrodkiem Metodycznym i jego Gabinetem dla Szkół Polskich. Znaczące są również prowadzone przez nich badania nad językiem uczniów pol-skich szkół podstawowych, recepcją literatury polskiej, różnymi dziedzinami folkloru, w tym i dziecięcego, czesko-polskimi związkami literackimi, których wyniki w postaci artykułów, roz-praw czy książek były drukowane zarówno w Czechosłowacji, jak i w wielu pismach w Polsce.

Jedną z najważniejszych imprez zorganizowanych przez polo-nistów ostrawskich była III Międzynarodowa Konferencja Polonis-tów w 1984 r. z okazji 400 rocznicy śmierci Jana Kochanowskiego i 40 rocznicy Polski Ludowej. Konferencja poświęcona była pol-sko-czesko-słowackim związkom językowym i literackim na przeło-

mie XIX i XX w.

Również studenci poloniści organizują wieczory poezji polskiej, akademie dla uczczenia ważniejszych rocznic literackich, biorą udział w kursach slawistycznych w Polsce.

Jakie postulaty na przyszłość? Przede wszystkim wzmocnienie kadry polonistycznej (w najbliższym czasie przewidziany jest lektor języka polskiego z Polski), semestralne studia w Polsce na jednym z uniwersytetów, organizowanie konferencji, szerszy udział studentów w pracach naukowych. Chodzi tu o przekształcenie placówki w najmocniejszy ośrodek polonistyki w Czechosłowacji, pełniący rolę wiodącą w zakresie nowych metod nauczania, ośrodek, który byłby równocześnie łącznikiem w dziedzinie kultury między obu narodami.

¹ Szkolnictwo średnie obejmuje: a) kursy i zasadnicze szkoły zawodowe; są one formą aktualizacji wiedzy, zdobycia zawodu bądź przekwalifikowania się; b) średnie szkoły zawodowe przygotowujące kadry dla gospodarki narodowej w formach kończących się maturą, co daje prawo do podjęcia nauki w dowolnie wybranym kierunku studiów w szkołach wyższych; c) gimnazja, których funkcją zasadniczą jest przygotowanie do studiów wyższych. Istnieją dwa typy gimnazjum: humanistyczne i przyrodnicze, przy czym są one z językiem wykładowym czeskim, słowackim, węgierskim, ukraińskim i polskim; d) szkoły dla pracujących. W ramach tego działu mieszczą się formy stacjonarnego i dziennego kształcenia młodocianych; wieczorowego, zaocznego i eksternistycznego dla pracujących. Uzupełnić, rozszerzyć i podwyższyć kwalifikacje można więc w zakresie zasadniczej i średniej szkoły zawodowej.

Jan Korzenny

marzec 1988

Prace redakcyjne nad niniejszym zeszytem "Biuletynu Polonistycznego" zakończono w dniu 4 sierpnia 1988 r.